

Ludwig RICHTER (ed.), *Der Briefwechsel zwischen Bohuslav Balbín und Christian Weise 1678–1688* (übersetzt von Günther Rautenstrauch), Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2010, 339 s., ISBN 978-3-515-09688-1

Vzhledem k tematickému zaměření tohoto čísla časopisu *Historie — Otázky — Problémy* si dovoluji přijít s poněkud opožděnou recenzí věnovanou knize, jež ukazuje korespondenční přátelství českého katolického jezuita Bohuslava Balbína a hornolužického luteránského pedagoga Christiana Weiseho, které přesahovalo konfesní i zemské hranice. Komentovaná edice a překlad dopisů obou učenců vzešla ze spolupráce literárního vědce a slavisty Richtera a klasického filologa Rautenstraucha, kteří jsou dobře známi svými publikacemi především v saském kontextu. Byla začleněna do důležité řady *Forschungen zur Geschichte und Kultur des östlichen Mitteleuropa*, kterou vydává *Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas e. V.* při lipské univerzitě. Publikaci recenzovala již Kateřina Valentová v *Českém časopise historickém*.¹

Listy, které si Balbín a Weise vyměňovali po dobu nejméně deseti let, jsou historikům i literárním vědcům známy od 18. století, kdy byla pořízena jejich první výběrová edice. Díky dalšímu bádání (zejména Christiana Adolpha Peschecka a Adolfa Patery v 19. století a potom právě L. Richtera) byl korpus rozšířen celkem na 63 dopisů B. Balbína a 39 listů Ch. Weiseho. Je ovšem zřejmé, že korespondence není dochována v úplnosti (největší mezery vykazují léta 1678–1684 ze strany Weiseho). Její gros je dnes uchováno v důležité žitavské knihovně nazvané právě po Christianu Weisem.

Edici otevírá rozsáhlá předmluva, která podává dějiny sledované korespondence a rozsáhlé medailóny obou jejích aktérů. Ukazuje význam dopisů pro pochopení dobové vědecké komunikace — mj. z nich vyplývají evropské ohlasy Balbínova i Weiseho díla i útrapy, s nimiž se při svých intelektuálních aspiracích potýkali. Oba učenci se zajímali především o rétoriku a její vyučování, poměrně často do korespondence pronikly otázky historické a občas i zájem o školské drama. Je také zřejmé, že si oba autoři vzájemně pomáhali zajišťovat recenzenty pro svá díla.

Českému čtenáři může připadat až příliš rozsáhlá charakteristika Balbínova života a díla (aniž by byl zmíněn např. Balbínův původ z původně nekatolické rodiny), která opakuje i některá často zdůrazňovaná klíšé, naopak ale nezmiňuje novější výzkumy, zvláště Martina Svatoše. Poměrně zkratkovitě se mi jeví mimo jiné hodnocení Balbínovy *Obrany*, Richter neuvádí, z jakých zdrojů čerpá informace o *Epitome* apod. Vůbec se zdá, že aktuální české bádání k barokní historiografii a literatuře bylo zohledněno spíše jen výběrově (předmluva čerpá hlavně z důležité, ale již více než tři desetiletí staré práce J. Raka a J. Kučery).² Naopak jistě obohacující je pohled na obrovské dílo pedagoga, rétora a dramatika Weiseho, které je dosud v českém kontextu jen málo známo.

Richter se snaží věnovat především těm tématům z jejich tvorby, která potom rezonují v dopisech: úvod však není jasně tematicky členěn a někdy se čtenář v rozsáhlé

1 Ročník 109, 2011, č. 3, s. 577–578.

2 U edice latinských textů je nutné upozornit i na poměrně četné chyby v latině, jako např. na s. 23 *curalis* místo *curialis*, *de codibus* místo *de codicibus* a jinde, které snad padají na vrub redakčního zpracování.

materii, plné dlouhých barokních citátů (které se občas znovu, dosti neúčelně, v úplnosti opakují v dopisech), poněkud ztrácí. Postrádáme historické souvislosti zejména Weiseho díla, ale např. také informace o místech pobytu obou pisatelů či úvahy o jazyku obou autorů. Jistě by rovněž bylo lze zobecnit poznatky o učené komunikaci 18. století, o distribuci dopisů, o jejich obsahu, o autorské stylizaci, tj. o otázkách, jimiž se badatelé v poslední době dost intenzivně věnují, jako jen namátkou Thomas Wallnig na materiálu z benediktinského prostředí.

Všechny vydané dopisy jsou dle možností opatřeny věcnými komentáři — editoři se snaží identifikovat zejména díla, o nichž si Weise s Balbínem psali, někdy ovšem bez zdůvodnění tohoto ztotožnění (např. na s. 76, Weiseho dílo *De Poesi*), jindy nám vysvětlení narážek úplně chybí: je ale pochopitelné, že ne všechny zmiňované osobnosti a reálie lze dnes rozklíčovat. Nejzávažnější výtku je však třeba vznést vůči řemeslnému zpracování edice: jak upozornila už K. Valentová, vydavatel nerozlišuje, zda listy vydává z opisů či autografů, a vůbec necharakterizuje své postupy při vydávání raně novověkého latinského textu, který jistě upravoval, přibližoval dnešnímu úzu (psaní velkých písmen, zachycení skupiny *-qv* jako *-qu* atd.). Proto vlastně nelze dané texty brát jako edici úplně spolehlivou. Vnímání textů také poněkud komplikuje skutečnost, že nebyl zvolen přístup zrcadlové edice: často dosti rozsáhlé dopisy jsou řazeny za sebou, což neusnadňuje srovnání originálu a německého překladu. Nemění to ovšem nic na tom, že Rautenstrauchovu přesnému překladu nelze takřka nic vytknout.

Přílohu k edici tvoří výběr z textů a listů týkajících se spolupráce Balbína s Weisem, mj. je otištěna Balbínova elegie nad smrtí Ferdinanda IV., Weisova vyjádření a posudky na Balbínova díla či Balbínovy dopisy O. Menckemu, editorovi *Act Eruditorum*.

Navzdory předneseným výtkám lze zdůraznit, že takto shromážděná korespondence skýtá cenný vhled do Balbínova a Weisova literárního i vědeckého působení. Ukazuje jejich pracovní postupy, reflexi vlastní práce, rezonanci, kterou Balbínovo dílo v evropském rámci mělo, mj. ale také tu a tam půvabné detaily z jezuitské či řeholní každodennosti. Richter a Rautenstrauch přinášejí bohatý materiál k dosud méně známé stránce mezikonfesionálních a česko-(lužicko)saských kulturních kontaktů doby barokní, který přímo volá po dalším, důkladnějším zhodnocení.

Jan Zdichynec

Jugendbegegnung anlässlich der Gedenkstunde des Deutschen Bundestages zum Tag des Gedenkens an die Opfer des Nationalsozialismus am 27. Januar 2016 (Berlín, 22.–27. ledna 2016)

Každoročně pořádaná akce německého Bundestagu — *Jugendbegegnung* — dala již po dvacáté dohromady skupinu takřka osmdesáti jedinců z více než desítky různých zemí. Jako každý rok se organizátoři zaměřili na jedno z dalších témat historie druhé světové války a s ní spojeným nacionálním socialismem. V posledních třech letech se tato setkání mládeže týkala spíše konkrétních vztahů nacistického Německa vůči zemím jako Polsko, Ukrajina či Sovětský svaz. Tento rok byly centrem zájmu nucené práce. Téma, které v sobě spojilo osudy příslušníků všech národů, jež se *Jugendbegegnung*